

Lublin, 29.01.2018

Dr hab. Danuta Sugier
Katedra Roślin Przemysłowych i Leczniczych
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

**Recenzja osiągnięć dr Anny Nowak w postępowaniu o nadanie stopnia doktora
habilitowanego nauk rolniczych w zakresie agronomii**

wykonana na zlecenie Pana prof. dr hab. Krzysztofa Kowalczyka Dziekana Wydziału
Agrobioinżynierii Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie z dnia 18.12.2017 r.

1. Podstawa opracowania

Ocenę osiągnięć naukowych dr Anny Nowak przeprowadzono na podstawie następujących dokumentów i materiałów:

1. Osiągnięcie naukowe w postaci monotematycznej opublikowanej w całości monografia: Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Rozprawy Naukowe, zeszyt 389, ISBN 978-83-7259-259-0, Lublin 2017, ss. 200.
2. Autoreferatu z omówieniem zainteresowań naukowych, uzyskanych wyników, dorobku naukowego, a także informacji o osiągnięciach organizacyjnych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki wraz z tłumaczeniem na język angielski;
3. Wykazu i kopii wybranych pozostałych opublikowanych prac naukowych oraz kopii posiadanych certyfikatów i dyplomów działalności.

2. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego Habilitantki

Dr Anna Nowak urodziła się 23 stycznia 1977 roku w Kraśniku. W 2000 roku ukończyła studia na Wydziale Rolniczym Akademii Rolniczej w Lublinie uzyskując tytuł magistra inżyniera rolnictwa (specjalność agrobiznes). Po ukończeniu studiów rozpoczęła pracę w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Agrobiznesu Akademii Rolniczej w Lublinie. W 2002 roku ukończyła studia podyplomowe (Międzywydziałowe Podyplomowe Studium Rozwoju Obszarów Wiejskich, prowadzone przy współpracy z Université de Gand w Belgii, Université de Florence we Włoszech oraz École Nationale Supérieure Agronomique de Rennes we Francji). Pracę doktorską pt. „Rola instytucji edukacyjnych w rozwoju obszarów

wiejskich” wykonaną pod kierunkiem prof. dr hab. Mieczysława Adamowicza obroniła w 2006 roku na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Od 2006 roku dr Anna Nowak jest zatrudniona na etacie adiunkta w Katedrze Ekonomii i Agrobiznesu UP (przed zmianami organizacyjnymi Katedra Ekonomiki i Organizacji Agrobiznesu, a następnie Katedra Ekonomii i Zarządzania) w Lublinie, gdzie pracuje do dzisiaj.

3. Charakterystyka i ocena osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku naukowego

- a) Ocena załączonego do dorobku naukowego osiągnięcia naukowego w postaci monotematycznej rozprawy naukowej pt. „Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej” (zgodnie z art. 16. ust. 2, pkt. 1. ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65. poz. 595 z późn. zm.)

Jako osiągnięcie naukowe dr Anna Nowak prezentuje obszerną, wydaną w języku polskim rozprawę naukową pod tytułem „Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej”, będącą podsumowaniem trzyletnich badań Autorki. Monografia liczy 200 stron i jest podzielona na 8 rozdziałów, ściśle związanych ze sobą i tworzących logiczną całość. W pracy wykorzystano 477 pozycji piśmiennictwa, akty prawne (5) i strony internetowe (4). Materiał dokumentacyjny stanowi: 56 tabel i 9 rysunków.

Podstawowym problemem do rozwiązania, stanowiącym główny cel pracy, była ocena konkurencyjności rolnictwa pięciu województw tworzących makroregion Polski Wschodniej, tj. lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego, a także zidentyfikowanie najważniejszych jej determinant. Należy podkreślić szczególną wartość przeprowadzonych badań, ze względu na fakt wyjątkowego zainteresowania tym obszarem przez politykę regionalną, z uwagi na niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, a także istotną rolę rolnictwa w rozwoju poszczególnych województw Polski Wschodniej.

Aby zrealizować powyższy cel Habilitantka zajmowała się następującymi problemami badawczymi: konkurencyjność w teorii ekonomii, determinanty i mierniki oceny konkurencyjności rolnictwa, rola rolnictwa w budowaniu konkurencyjności regionów peryferyjnych, miejsce rolnictwa w gospodarce województw Polski Wschodniej oraz konkurencyjność rolnictwa i gospodarstw rolnych w Polsce Wschodniej.

Ocenę konkurencyjności rolnictwa pięciu województw Polski Wschodniej Habilitantka przeprowadziła dla okresu trzech lat (2010-2012) w oparciu o bogatą literaturę przedmiotu oraz na podstawie danych liczbowych związanych z oceną regionalnej konkurencyjności rolnictwa. Podstawowe źródła informacji, które wykorzystano do badań pochodzą z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego, a także z Banku Danych Lokalnych. Konkurencyjność gospodarstw rolnych oceniono natomiast na podstawie danych liczbowych monitoringu FADN z lat 2010-2012, prowadzonego przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie. W pracy wykorzystano także szereg krajowych i unijnych dokumentów strategicznych dotyczących rolnictwa, a także dokumenty strategiczne badanych województw Polski Wschodniej – strategie rozwoju województw oraz regionalne strategie innowacji.

W przeprowadzonych badaniach do oceny poziomu konkurencyjności wykorzystano szereg mierników – produktywność całkowitą i częściową, a także mierniki syntetyczne formułowane na podstawie wielu wskaźników cząstkowych charakteryzujących badane zjawisko. Badania realizowane były na dwóch płaszczyznach – na poziomie sektora rolnego w poszczególnych województwach oraz z perspektywy gospodarstw rolnych, będących podstawowymi podmiotami tego sektora. Ocenę konkurencyjności sektora rolniczego przeprowadzono z zastosowaniem właściwych metod badawczych oraz narzędzi statystycznych i ekonometrycznych.

Przedstawione przez Habilitantkę osiągnięcie stanowi ważne i wielowątkowe opracowanie dotyczące istotnego problemu jakim jest konkurencyjność rolnictwa. Autorka rzetelnie wywiązała się z postawionych sobie zadań. Realizacja celu badań oraz weryfikacja przyjętych hipotez badawczych umożliwiły ocenę konkurencyjności rolnictwa badanych województw z uwzględnieniem różnych aspektów badanego zjawiska, a także pozwoliły na wyznaczenie pozycji konkurencyjnej poszczególnych regionów, zarówno w zakresie posiadanego potencjału konkurencyjności rolnictwa, jak również pod względem osiągniętych wyników konkurencyjności. Przeprowadzenie postępowania badawczego umożliwiło ponadto wskazanie czynników, w oparciu o które należy wzmocnić pozycję konkurencyjną rolnictwa Polski Wschodniej względem pozostałych regionów.

Badania wykazały wzrost produktywności całkowitej rolnictwa w większości województw Polski Wschodniej (poza podkarpackim). W województwach lubelskim i podlaskim na wzrost ten wpływ miały zarówno postęp technologiczny, jak i wzrost efektywności technicznej. W przypadku województwa świętokrzyskiego czynnikiem wzrostu produktywności całkowitej były zmiany efektywności technicznej, natomiast w warmińsko-

mazurskim – zmiany technologiczne. Przeprowadzone w pracy analizy stanowią istotny wkład do badań w zakresie poszukiwania determinant wzrostu produktywności w rolnictwie. Wynika z nich, że przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego oraz doświadczenie rolników miały korzystny wpływ na wzrost produktywności całkowitej rolnictwa w badanych regionach. Analiza potencjału konkurencyjnego rolnictwa wykazała jego zróżnicowanie w badanych województwach, czego efektem są różne możliwości konkurowania. Wykorzystanie syntetycznego miernika oceny konkurencyjności odrębnie dla konkurencyjności czynnikowej i wynikowej pozwoliło na wskazanie rozbieżności pomiędzy posiadanym potencjałem a efektami konkurencyjności. Stwarza to przesłankę do podejmowania działań służących poprawie efektywności potencjału rolnictwa, zwłaszcza w województwach lubelskim i podlaskim, gdzie różnica pomiędzy konkurencyjnością czynnikową i wynikową była największa. Badania wykazały istnienie współzależności pomiędzy poziomem konkurencyjności rolnictwa a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Wzrost wartości PKB *per capita* oraz wartości przeciętnych wynagrodzeń brutto w regionie przyczyniał się do wzrostu konkurencyjności rolnictwa. Ma to swoje przełożenie praktyczne, wskazuje bowiem na wagę działań sprzyjających niwelowaniu dysproporcji regionalnych w poziomie rozwoju w Polsce, a także na potrzebę traktowania rolnictwa jako nieodłącznego elementu gospodarki regionalnej. Na niekorzystną pozycję konkurencyjną czterech województw Polski Wschodniej – podlaskiego, lubelskiego, świętokrzyskiego i podkarpackiego wskazują wyniki badań przeprowadzonych z wykorzystaniem regionalnego indeksu konkurencyjności rolnictwa. Badania te udokumentowały także dużą rolę kapitału ludzkiego we wzroście konkurencyjności rolnictwa. Z badań prowadzonych na podstawie danych rachunkowości rolnej z gospodarstw rolnych wynika, że niekorzystna pozycja konkurencyjna gospodarstw rolnych województw Polski Wschodniej jest przede wszystkim efektem niskiej efektywności wykorzystania czynnika pracy. O produktywności pracy decydowały nie tylko zasoby czynników produkcji i relacje pomiędzy nimi, ale także wykształcenie kierowników gospodarstw rolnych. Zidentyfikowanie determinant poprawy konkurencyjności rolnictwa jest problemem badawczym o dużym znaczeniu praktycznym. Z badań wynika, że do czynników wpływających korzystnie na konkurencyjność należą zwłaszcza wzrost potencjału produkcyjnego gospodarstw rolnych (poprzez poprawę struktury obszarowej) i poprawa jakości kapitału ludzkiego.

W efekcie przeprowadzonych badań Habilitantka uzyskała szereg interesujących i nowych danych. Do najważniejszych osiągnięć można zaliczyć to, że monografia

„Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej” wnosi nowe elementy wiedzy do nauk rolniczych:

1. systematyzuje aspekty teoretyczne konkurencyjności rolnictwa, zwłaszcza w ujęciu mezoekonomicznym, dzięki czemu poszerza wiedzę z zakresu konkurencyjności rolnictwa,
2. wprowadza autorski zestaw wskaźników charakteryzujących konkurencyjność rolnictwa w ujęciu czynnikowym i wynikowym,
3. stanowi autorskie, kompleksowe podejście do oceny konkurencyjności rolnictwa, przejawiające się oceną zarówno z punktu widzenia sektora rolnego, jak również podstawowych jego podmiotów – gospodarstw rolnych,
4. zidentyfikowanie czynników wywierających decydujący wpływ na wyniki konkurencyjności (pozycję konkurencyjną), co ma duże znaczenie praktyczne, pozwala bowiem nadać priorytet tym działaniom, które będą najskuteczniej prowadzić do poprawy konkurencyjności,
5. wykazanie zależności pomiędzy konkurencyjnością rolnictwa i poziomem rozwoju regionu, co ma szczególne znaczenie w wyznaczaniu kierunków rozwoju regionów peryferyjnych, wymagających wsparcia w celu wyrównywania dysproporcji rozwojowych,
6. ocena wpływu kapitału ludzkiego na poziom konkurencyjności gospodarstw rolnych i rolnictwa, co ma znaczenie praktyczne w zakresie poszukiwania źródeł poprawy pozycji konkurencyjnej,
7. interdyscyplinarne podejście do problematyki konkurencyjności rolnictwa uwzględniające w badaniach zarówno aspekty o charakterze technicznym, jak również ekonomicznym, które pozwoliło na kompleksową ocenę pozycji konkurencyjnej rolnictwa badanych regionów.

Należy podkreślić, że przeprowadzone badania wnoszą istotny wkład w rozwój nauk rolniczych zwłaszcza w zakresie ekonomiki produkcji. Ponadto wypełniają lukę badawczą z zakresu konkurencyjności sektora rolnego w ujęciu regionalnym, nie tylko ze względów metodologicznych, ale także empirycznych i praktycznych. Poza walorami poznawczymi i naukowymi wyniki badań mogą stanowić podstawę do formułowania rekomendacji dla polityki gospodarczej oraz regionalnej, a także dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie działań przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności sektora rolnego badanych województw.

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione fakty stwierdzam, że przedstawiona do oceny monotematyczna rozprawa naukowa pt. „Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej” spełnia wymagania stawiane tego typu opracowaniom jako osiągnięcia habilitacyjnego. Uzyskane przez Autorkę wyniki zostały nie tylko dobrze udokumentowane, ale również przedyskutowane w zestawieniu z literaturą (zacytowano ponad 470 pozycji). Badania zostały prawidłowo zaplanowane, ich przeprowadzenie, zastosowane metody oraz dyskusja wyników świadczą o bardzo dobrym merytorycznym przygotowaniu Habilitantki i jej samodzielności naukowej.

b) Charakterystyka i ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych oraz dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego Habilitantki *(zgodnie z art. 16. ust. 2, pkt. 1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego)*

Ocena formalna

Dorobek naukowy Habilitantki obejmuje 93 oryginalne prace badawcze (łącznie z monografią stanowiącą podstawę osiągnięcia).

Według informacji zamieszczonych w załączonych materiałach (str. 16 zał. 2) dr Anna Nowak podaje, że w okresie przed doktoratem opublikowała pięć oryginalnych prac twórczych, 15 rozdziałów w monografii w języku polskim i 1 pracę w wydawnictwie pokonferencyjnym. W latach 2006-2017, **a więc po doktoracie** Habilitantka opublikowała 72 oryginalne (recenzowane) publikacje naukowe (łącznie z osiągnięciem naukowym) oraz 1 artykuł popularno-naukowy. Należy podkreślić że spośród 72. oryginalnych publikacji w 30. (41,7%) jest wyłącznym autorem, zaś w 23. (31,9%) figuruje na pierwszym miejscu jako pomysłodawca i realizatorka badań, opracowująca zebrane materiały do druku (z deklarowanym współudziałem w powstawaniu pracy do druku na poziomie od 20 do 50% z przewagą tych ostatnich). W pozostałych opracowaniach dwu- lub wieloautorskich jak podaje Habilitantka, Jej wkład własny polegał m.in. na: opracowaniu koncepcji badań, treści teoretycznych, przeprowadzeniu badań i interpretacji wyników, współudziale w przygotowywaniu pracy do druku i wahał się od 15 do 50%. Część prac została opublikowana w języku angielskim, co rozszerza ich zasięg o zagranicznych odbiorców.

Ważnym elementem oceny formalnej dorobku naukowego dr Anny Nowak jest struktura Jej publikacji. Rozdział publikacji w ujęciu ilościowym w poszczególnych czasopismach przedstawia się następująco: 7 prac opublikowano w czasopismach JCR (120 pkt), 50 prace w pozostałych czasopismach recenzowanych (398 pkt), 3 artykuły z konferencji i czasopism indeksowanych w bazie Web of Science (45 pkt), 4 monografie i rozprawy naukowe (95 pkt), 1 rozdział w monografii w języku obcym (5 pkt), 26 rozdziałów w monografii w języku polskim (81 pkt), 2 prace w wydawnictwach pokonferencyjnych (8 pkt).

Ocena merytoryczna

Dorobek dr Anny Nowak jest wyraźnie wyprofilowany i skupiony wokół zagadnień związanych z konkurencyjnością rolnictwa i gospodarstw rolnych, efektywnością gospodarowania w rolnictwie oraz regionalnego zróżnicowania rolnictwa i roli kapitału ludzkiego w rozwoju tego sektora. Problematyka badawcza mieści się w nurcie ważnych zagadnień, mających zarówno znaczenie poznawcze jak i aplikacyjne zwłaszcza w nawiązaniu do rozwoju gospodarki rolnej.

Początkowy okres działalności naukowej Habilitantki dotyczył głównie zagadnień związanych z rolą instytucji edukacyjnych w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Badania z tego zakresu realizowała w ramach tematów działalności statutowej, a także poprzez uczestnictwo w międzynarodowym projekcie badawczym „Rola podmiotów gospodarczych, instytucji i społeczności lokalnych w zrównoważonym rozwoju wsi i rolnictwa”, realizowanym w Katedrze Polityki Agrarnej i Marketingu SGGW w Warszawie przy współpracy Uniwersytetu Cornella w USA. Badania z tego zakresu kontynuowała będąc głównym wykonawcą projektu badawczego (promotorskiego) „Rola instytucji edukacyjnych w rozwoju obszarów wiejskich” realizowanego w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Agrobiznesu Akademii Rolniczej w Lublinie. Ta tematyka badawcza była przedmiotem Jej rozprawy doktorskiej.

Po uzyskaniu stopnia doktora zainteresowania i praca naukowa dr Anny Nowak koncentrowały się na następujących, wzajemnie uzupełniających się nurtach badawczych:

1. Konkurencyjność rolnictwa i gospodarstw rolnych, z uwzględnieniem aspektów regionalnych i międzynarodowych,
2. Przekształcenia strukturalne w rolnictwie, zmiany efektywności wykorzystania czynników produkcji w tym sektorze oraz ich determinanty,
3. Zróżnicowanie przestrzenne rolnictwa w Polsce oraz w Unii Europejskiej,

4. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa i gospodarstw rolnych ze szczególnym uwzględnieniem roli kapitału ludzkiego,
5. Biogospodarka jako koncepcja rozwoju regionów rolniczych.

Głównym zagadnieniem badawczym Habilitantki jest konkurencyjność rolnictwa i gospodarstw rolnych, z uwzględnieniem aspektów regionalnych i międzynarodowych. Prace naukowe Kandydatki z zakresu konkurencyjności rolnictwa i gospodarstw rolnych uwzględniały wieloaspektowość podejmowanej problematyki i obejmowały takie zagadnienia, jak: ocena potencjału konkurencyjności, wyniki konkurowania rolnictwa oraz gospodarstw rolnych, pozycja konkurencyjna polskiego rolnictwa w Unii Europejskiej, w tym w zakresie handlu międzynarodowego, a także konkurencyjność w aspekcie zrównoważonego rozwoju.

Inspiracją do rozszerzenia badań z uwzględnieniem aspektów międzynarodowych była akcesja Polski do Unii Europejskiej. Badania dr Anny Nowak poszerzyły wiedzę o polskim rolnictwie, warunkach jego rozwoju oraz o pozycji konkurencyjnej w Unii Europejskiej wyznaczonej przez różne aspekty jego funkcjonowania, m.in. handel produktami rolno-spożywczymi, efektywność wykorzystania czynników produkcji czy dochodowość gospodarstw rolnych. Badania te stanowiły ponadto impuls do poszukiwania kompleksowych metod oceny konkurencyjności sektora rolnego. Na szczególne podkreślenie w dorobku naukowym Habilitantki zasługuje opracowanie autorskiego zestawu wskaźników wykorzystanych do skonstruowania syntetycznego miernika oceniającego konkurencyjność rolnictwa Polski oraz pozostałych krajów Unii Europejskiej. Na uwagę zasługuje również praca, w której Habilitantka dokonała oceny znaczenia rolnictwa i jego konkurencyjności w krajach Europy Środkowo-Wschodniej będących członkami Unii Europejskiej w relacji do rolnictwa krajów tzw. „Starej Unii”.

Przekształcenia strukturalne w rolnictwie, zmiany efektywności wykorzystania czynników produkcji gospodarstw i sektora rolnego oraz ich determinanty to niezmiernie istotny kierunek badań Kandydatki. Problematyka zawarta w tym nurcie badawczym jest komplementarna w stosunku do badań z zakresu konkurencyjności rolnictwa i gospodarstw rolnych. Badania prowadzone w tym zakresie znalazły udokumentowanie w 34 publikacjach, w których poddawano ocenie: potencjał produkcyjny rolnictwa w Polsce oraz jego regionalne zróżnicowanie, zmiany produktywności czynników produkcji gospodarstw rolnych i rolnictwa, zarówno w ujęciu regionalnym, jak i międzynarodowym, przekształcenia strukturalne w rolnictwie oraz rolę tego sektora w gospodarce narodowej.

W dorobku naukowym dr Anny Nowak na podkreślenie zasługują badania nad zróżnicowaniem przestrzennym rolnictwa w Polsce oraz w Unii Europejskiej, których znaczenie wynika m.in. z realizacji polityki spójności, mającej na celu zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju pomiędzy krajami i regionami. W ramach tego zagadnienia Habilitantka prowadziła badania odnoszące się do zróżnicowania rolnictwa pod względem wybranych cech charakteryzujących poziom jego rozwoju. W przeprowadzonych badaniach analizowała m.in. zasoby czynników produkcji, relacje pomiędzy nimi, ich produktywność, dochodowość gospodarstw rolnych, elastyczność procesu produkcyjnego, handel artykułami rolno-żywnościowymi, poziom nakładów inwestycyjnych. W innych pracach z zakresu zróżnicowania przestrzennego rolnictwa, zarówno w Polsce, jak również w Unii Europejskiej dr Anna Nowak właściwie wykorzystywała syntetyczne mierniki oceniające potencjał produkcyjny rolnictwa, efektywność jego wykorzystania i konkurencyjność.

Kolejną problematyką, którą podjęła Habilitantka były badania związane z uwarunkowaniami rozwoju rolnictwa i gospodarstw rolnych ze szczególnym uwzględnieniem roli kapitału ludzkiego. W ramach tego kierunku badań Kandydatka zajęła się problematyką zrównoważonego rozwoju oraz absorpcji funduszy pomocowych wybranych działań w ramach PROW 2007-2013. Ważne miejsce w prowadzonych badaniach zajmowały gospodarstwa rolne, możliwości i bariery ich rozwoju, szanse integracji poziomej oraz efektywność technologii produkcji wybranych bioproduktów. W kolejnych pracach dr Anna Nowak analizowała zagadnienia związane z rolą kapitału ludzkiego w rolnictwie. Podkreśliła, że wraz z postępem technologicznym, podstawą działalności gospodarczej, również rolniczej, w coraz większym stopniu staje się wiedza oraz umiejętność korzystania z niej. Kapitał ludzki jest nosicielem innowacyjności, będącej podstawą przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolnych i rolnictwa.

W odpowiedzi na wyzwania wskazane w strategii „Europa 2020” Habilitantka rozpoczęła nowy kierunek badań – biogospodarka jako koncepcja rozwoju regionów rolniczych. Jej badania w ramach tego nurtu koncentrowały się w pierwszym okresie na ocenie potencjału i poziomu rozwoju trzech sektorów będących podstawowymi ogniwami łańcucha żywnościowego – rolnictwa, przemysłu spożywczego oraz sfery handlu odpowiedzialnej za obrót żywnością. Kolejnym etapem badań było poznanie koncepcji biogospodarki, jej istoty, a także możliwości aktualnego i perspektywicznego jej wdrażania, jako jednego ze sposobów dynamizowania rozwoju regionów peryferyjnych. W realizowanych badaniach położony był także nacisk na instrumenty wsparcia biogospodarki w kontekście rozwoju województwa lubelskiego jako regionu rolniczego. Dokonano w niej oceny uwarunkowań, określono istotę i

znaczenie rozwoju biogospodarki w regionach peryferyjnych na przykładzie województwa lubelskiego.

Podsumowując należy stwierdzić, że szeroki choć wyprofilowany zakres tematyczny prowadzonych przez Habilitantkę badań, znajomość narzędzi statystycznych i ekonometrycznych oraz opanowanie warsztatu badawczego upoważnia do stwierdzenia, że można ją uznać za eksperta z zakresu konkurencyjności rolnictwa i gospodarstw rolnych, efektywności gospodarowania w rolnictwie oraz regionalnego zróżnicowania rolnictwa i roli kapitału ludzkiego w rozwoju tego sektora.

Wartość punktowa całego dorobku publikacyjnego dr Anny Nowak liczona zgodnie z obowiązującą punktacją MNiSW w roku wydania poszczególnych publikacji wynosi 752 pkt (w tym 20 pkt za osiągnięcie naukowe), zaś sumaryczny IF publikacji z listy JCR wynosi 4,86. Zatem liczba opublikowanych prac oryginalnych (21 i 73 odpowiednio przed i po uzyskaniu stopnia doktora) i uzyskanych za nie punktów (odpowiednio 70 i 682 pkt MNiSW), są bardzo wysokie, natomiast wysoka jest liczba cytowań (20) i wskaźnik Hirscha (3) według bazy Web of Science (dane z 29.01.2018r.). Powyższe parametry wskazują na prawidłowy rozwój zawodowy i naukowy Habilitantki.

Reasumując, należy podkreślić, że dotychczasowy dorobek naukowy dr Anny Nowak ma istotny wkład w rozwój nauk rolniczych. Publikacje mają dużą wartość poznawczą i aplikacyjną, posiadają dużą wartość naukową oraz stanowią znaczny wkład w rozwój szeroko rozumianej dyscypliny „agronomia” i są w pełni wystarczające do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Warto zaznaczyć, że za działalność naukową Anna Nowak została wyróżniana 5 nagrodami JM Rektora UP w Lublinie.

4. Ocena aktywności badawczej, współpracy międzynarodowej, działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej Habilitantki (zgodnie z kryteriami zawartymi w § 5 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego)

Kandydatka odbyła staż w dniach 07.09-10.10.2016 r. w Zakładzie Systemów Ekonomiki Produkcji Roślinnej IUNGPIB w Puławach. Celem stażu było zdobycie nowych doświadczeń zawodowych, poszerzenie wiedzy z zakresu ekonomiki produkcji rolniczej.

Istotnym punktem w ocenie aktywności naukowej osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego jest kierowanie lub udział w projektach

badawczych. Dr Anna Nowak w latach 2002-2016 była kierownikiem, głównym wykonawcą lub wykonawcą 4 projektów badawczych:

1. „Rola podmiotów gospodarczych, instytucji i społeczności lokalnych w zrównoważonym rozwoju wsi i rolnictwa”. Międzynarodowy projekt badawczy KBN 6PO6P13321, realizowany w Katedrze Polityki Agrarnej i Marketingu SGGW w Warszawie przy współpracy Uniwersytetu Cornella w USA w latach 2002-2004, charakter udziału: **jeden z wykonawców**.
2. „Rola instytucji edukacyjnych w rozwoju obszarów wiejskich”. Projekt badawczy (promotorski) realizowany w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Agrobiznesu Akademii Rolniczej w Lublinie, okres realizacji: 2003-2005. Nr 3 P06R 100 25. Projekt finansowany przez MNiSW w Warszawie (kierownik: prof. dr hab. Mieczysław Adamowicz), charakter udziału: **główny wykonawca**.
3. „Zmiany wydajności czynników wytwórczych w rolnictwie polskim” okres realizacji: 2011-2012, zadanie badawcze dofinansowane z dotacji MNiSW w Warszawie na prowadzenie badań naukowych służących rozwojowi młodych naukowców, nr RKO/MN/2, charakter udziału: **kierownik**.
4. „Ocena ex ante celowości zastosowania instrumentów finansowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020” (2016 r.). Badanie realizowane przez firmę ECORYS Polska Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, charakter udziału: **członek zespołu badawczego**.

W latach 2006-2010 Habilitantka brała udział w cyklu szkoleń w ramach projektu „Promocja Nauki szansą Lublina – Nauka w Biznesie”, których celem było zwiększenie wiedzy i umiejętności pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych lubelskich uczelni w zakresie przedsiębiorczości akademickiej, zwłaszcza w zakresie zakładania i działalności firm spin off/spin out i transferu wiedzy. Uczestniczyła również w cyklu szkoleń w ramach projektu „Ekolandia” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ukończyła także szkolenia nt. „Marketing w turystyce” i „Eurostat – łatwy i bezpłatny dostęp do statystyk europejskich” oraz kurs dokształcający „Metody statystyczne i wykorzystywanie programów komputerowych”.

Dr Anna Nowak brała udział w komisjach oceniających uczestników konkursu „Najlepszy pomysł na biznes w obszarze agrobiznesu”, a także uczestników XLI Olimpiady

Wiedzy i Umiejętności Rolniczych – eliminacje centralne (blok tematyczny „Agrobiznes”). Ponadto występowała w roli eksperta w projekcie: „Analiza podmiotów oraz powiązań kooperacyjnych w sektorze rolno-spożywczym w kontekście zarządzania regionalnym łańcuchem dostaw żywności” realizowanym w ramach projektu „Regionalny System Zarządzania Zmianą Gospodarczą”. Była także recenzentem wniosku w Programie VENTURES, Konkurs nr 6/2010 w Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w Warszawie.

Habilitationka prowadzi wykłady i ćwiczenia oraz seminaria dyplomowe na następujących kierunkach studiów: agrobiznes, rolnictwo, ekonomia, hipologia i jeździectwo, turystyka i rekreacja, inżynieria środowiska, doradztwo w obszarach wiejskich. Na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia realizowała zajęcia z ekonomiki rolnictwa, ekonomiki produkcji rolniczej, ekonomiki i organizacji gospodarstw, zarządzania kadrami, ekonomiki i zarządzania przedsiębiorstwem, przedsiębiorczości w agrobiznesie. Prowadziła ponadto wykłady i ćwiczenia w ramach studiów podyplomowych: rachunkowość i podatki w rolnictwie, marketing i zarządzanie w agrobiznesie oraz studiów rolniczych dla absolwentów kierunków nierolniczych. Zajęcia te obejmowały: podstawy produkcji rolniczej, rachunek kosztów i kalkulacje w rolnictwie, ekonomikę gospodarstw rolniczych, ekonomikę rolnictwa i marketing artykułów rolnych.

Popularyzując naukę brała czynny udział w Lubelskim Festiwalu Nauki i Dniach Otwartych Uniwersytetu Przyrodniczego, będąc członkiem zespołu organizującego warsztaty dla uczniów szkół średnich. Była ponadto opiekunem naukowym 133 dyplomantów, w tym 59 magistrów, 60 inżynierów i 14 licencjatów. Dwukrotnie była opiekunem studentów pierwszego roku studiów stacjonarnych – na kierunku rolnictwo oraz agrobiznes. Jej zaangażowanie w działalność dydaktyczną zauważone było również przez studentów, w 2012 roku wskazana została przez nich jako kandydat do nagrody „Złoty Kłos”.

Habilitationka aktywnie uczestniczyła w licznych międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych (21 wygłoszonych referatów oraz 2 postery) i była współorganizatorem 4 z nich. Jest członkiem krajowych organizacji i towarzystwach naukowych: Polskie Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu oraz Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Prowadziła również cykl szkoleń nt. Specjalista ds. promocji turystycznej regionu w ramach projektu „Pracujesz Inwestujesz”. W ramach powiązania z praktyką powstały aplikacje dwóch produktów: „Ocena konkurencyjności gospodarstwa rolnego” o lokalnym zasięgu oddziaływania oraz „Ocena efektywności gospodarstwa rolniczego” o krajowym zasięgu oddziaływania.

Zaangażowanie Kandydatki w popularyzowanie nauki przejawiało się również we współpracy z Urzędem Marszałkowskim w Lublinie, z Departamentem Gospodarki i Współpracy Zagranicznej oraz z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Lublinie. W ramach tej współpracy uczestniczyła w szkoleniu organizowanym przez „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy”. Ponadto aktywnie podejmuje współpracę z innymi badaczami z jednostki macierzystej i innych ośrodków naukowych (m.in. UMCS w Lublinie, SGGW w Warszawie), czego rezultatem są liczne prace naukowe opublikowane we współautorstwie.

Habilitantka była recenzentem sześciu publikacji naukowych o zasięgu krajowym m.in.: w Zeszytach Naukowych SGGW – Problemy Rolnictwa Światowego oraz Annales UMCS sectio E Agricultura.

W ramach działalności organizacyjnej na uwagę zasługuje udział Habilitantki w pracach Wydziału jako członek dwóch Rad Programowych – kierunku agrobiznes i rolnictwo, oraz członek Komisji egzaminacyjnej z praktyk zawodowych (kierunek agrobiznes).

Biorąc powyższe pod uwagę, oceniam pozytywnie zaprezentowaną aktywność dydaktyczną, popularyzatorską i organizacyjną.

5. Wniosek końcowy

W podsumowaniu oceny dorobku naukowego w postaci monotematycznej rozprawy naukowej pt. „Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej” oraz pozostałych osiągnięć, w tym dydaktycznych i organizacyjnych dr Anny Nowak stwierdzam, że:

- Kandydatka posiada wyraźnie wyprofilowany dorobek naukowy, uzyskany głównie po ostatnim awansie naukowym, wystarczający do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Jej badania stanowią znaczący wkład w rozwój nauk rolniczych w dyscyplinie agronomii.
- Wyniki badań przedstawione w postaci monotematycznej rozprawy naukowej (w ramach tzw. osiągnięcia naukowego) cechuje wysoka wartość poznawcza i użyteczna.
- Pozostały dorobek publikacyjny wnosi cenne wartości poznawcze i praktyczne w zakresie konkurencyjności rolnictwa i gospodarstw rolnych, regionalnego zróżnicowania rolnictwa, efektywności gospodarowania w rolnictwie, a także roli kapitału ludzkiego w rozwoju tego sektora.
- Posiada także znaczący dorobek w działalności popularyzatorskiej, dydaktycznej i organizacyjnej. Pani dr Anna Nowak jest doświadczonym i w pełni samodzielnym pracownikiem naukowym.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej fakty stwierdzam, że Habilitantka spełnia wszystkie warunki określone w Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r., nr 65, poz. 595, Dz.U z 2016 r. poz. 882) oraz rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Wnioskuje zatem do Rady Wydziału Agrobiotechnologii Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie o nadanie dr Annie Nowak stopnia doktora habilitowanego nauk rolniczych w zakresie agronomii.

D. Sugien